

Counter-Islamophobia Kit

Key National Messages - Belgium

Dr Elsa Mescoli

September 2018

Countering Islamophobia through the Development of Best Practice in the use of Counter-Narratives in EU Member States.

CIK Project (Counter Islamophobia Kit)

Dr Elsa Mescoli

Key National Messages – Belgium

CERS, 2018

This publication has been produced with the financial support of the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of Dr Elsa Mescoli and can in no way be taken to reflect the views of the European Commission

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

---

Counter-Islamophobia Kit

Centre for Ethnicity & Racism Studies

About the CIK Project

The *Countering Islamophobia through the Development of Best Practice in the use of Counter-Narratives in EU Member States* (Counter Islamophobia Kit, CIK) project addresses the need for a deeper understanding and awareness of the range and operation of counter-narratives to anti-Muslim hatred across the EU, and the extent to which these counter-narratives impact and engage with those hostile narratives. It is led by Professor Ian Law and a research team based at the Centre for Ethnicity and Racism Studies, School of Sociology and Social Policy, University of Leeds, UK. This international project also includes research teams from the Islamic Human Rights Commission, based in London, and universities in Leeds, Athens, Liège, Budapest, Prague and Lisbon/Coimbra. This project runs from January 2017 - December 2018.

About the Paper

This paper is an output from the third workstream of the project which was centred on describe the key national messages pertaining to Islamophobia and countering-Islamophobia in each context considered in the framework of this project: Belgium, Czech Republic, France, Germany, Greece, Hungary, Portugal and United Kingdom. The key national messages, findings and toolkit, the Counter-Islamophobia Kit (CIK) will be disseminated to policy makers, professionals and practitioners both across the EU and to member/regional audiences using a range of mediums and activities.

©CIK

The CIK consortium holds copyright for the papers published under the auspices of this project. Reproduction in whole or in part of this text is allowed for research and educational purposes with appropriate citation and acknowledgement

Centre for Ethnicity and Racism Studies, 2018.

University of Leeds, Woodhouse Lane, Leeds, LS2 9JT, UK.

cik@leeds.ac.uk

www.cik.leeds.ac.uk

Samenvatting

De studie van de verhalen rond moslimhaat en van de tegenverhalen die jegens hen in België zijn ontwikkeld, leidt tot de formulering van vijf belangrijke nationale boodschappen, die als cruciale argumenten worden beschouwd in de strijd tegen islamofobie in het land. Belangrijke nationale boodschappen komen voort uit een paar verhalen van haat en aanverwante tegenverhalen die convergeren in termen van specifieke betrokken thema's.

Belangrijke nationale boodschap 1:

*Om moslims op sociaal-cultureel en politiek vlak in diskrediet te brengen,
is het noodzakelijk om gemeengoed te maken van de religieuze aanhang en
het waarderen van de professionele expertise van individuen.*

Verhaal	Tegenverhaal
Islamitische praktijken moeten worden gesecculariseerd om aanvaard te worden in Westerse samenlevingen – omwille van de sociale druk die door niet-moslims op moslims wordt uitgeoefend.	Moslims zijn professionele experts
De (verklaarde of getoonde) Islamitische aanhang is een bijzonder identificatiekenmerk: de intellectuele en politieke diskreditering van moslimvertegenwoordigers	Een moslim zijn is iets normaal

Belangrijke nationale boodschap 2:

*Islamitisch feminisme en de verschillende verhalen van moslimvrouwen hebben erkenning nodig om de
op gender gebaseerde verhalen van haat tegen religieuze kleding te keren.*

Verhaal	Tegenverhaal
Zich sluiëren/hoofddoek dragen is onverenigbaar met de Westerse waarden en lokale regels	Feminisme kan islamitisch zijn
De islamitische godsdienst legitimeert extreme vormen van vrouwenonderdrukking: de anti-burka wet	Verhalen van de moslimvrouwen zijn divers

Belangrijke nationale boodschap 3:

*Islam is verenigbaar met Europese waarden en maakt deel uit van de lokale geschiedenis en cultuur,
daarbij zijn moslims lid van de Belgische bevolking en hulpbronnen voor de maatschappij.*

Verhaal	Tegenverhaal
Islam bedreigt de Belgische tradities	Islam is verenigbaar met Europese waarden
Brussel wordt een moslimstad	Moslims zijn een hulpbron

Belangrijke nationale boodschap 4:

*Moslims zijn niet gevaarlijk voor de Belgische maatschappij; integendeel, ze zijn partners om tot
oplossingen te komen tegen radicalisering en terrorisme.*

Verhaal	Tegenverhaal
In België is er een vooruitgang van radicalisering van moslims aan de gang	Moslims zijn niet gevaarlijk voor de maatschappij
Islam is (en moslims zijn) een probleem voor westerse samenlevingen: anti-terrorisme en anti-radicaliseringsbeleid	<i>Moslims zijn partners om tot oplossingen te komen</i>

Belangrijke nationale boodschap 5:

Moslims zijn volwaardige Belgische burgers en autonome onderdanen

die het respect van hun fundamentele rechten opeisen.

Verhaal	Tegenverhaal
Islam is een gemakkelijk doelwit van spot - over de ontmenselijking van moslims door spotverhalen	Moslims zijn autonoom
Moskeeën horen niet thuis in de lokale context: op de onvolmaakte vorm van het burgerschap van moslims	De eisen van moslims zijn belangrijke rechten

Belangrijke nationale boodschap 1:

*Om moslims op sociaal-cultureel en politiek vlak in diskrediet te brengen,
is het noodzakelijk om gemeengoed te maken van de religieuze aanhang en
het waarderen van de professionele expertise van individuen.*

Anders dan directe discriminatie, indirecte discriminatie of discriminerende pesterijen¹, worden sommige daden of toespraken gericht aan moslims en die van invloed zijn op hun dagelijks leven en de manieren waarop zij hun geloof kunnen leven, niet geïdentificeerd door anti-discriminatie overheidsinstanties noch vaak openlijk veroordeeld door moslims zelf als zijnde racistisch. Sterker nog, deze daden of uitspraken oefenen op verschillende wijzen een sociale druk uit op moslims en functioneren als een verhaal van haat waarop ze expliciet de verscheidenheid van de islamitische praktijken, de normen en de waarden in vraag stellen en eventueel heroriënteren. Sociale druk wordt uitgeoefend door een niet-islamitische meerderheid, waarin de islam en aanverwante gewoonten nog steeds worden gezien als afwijkend van de lokale norm. Dit perspectief geeft vorm aan Goffman-theoretisering van sociaal stigma², dat wil zeggen een proces van beschuldigen op basis van toegewezen sociale identiteit en op “een speciaal soort relatie tussen attribuut en stereotype”³. Stereotypen bepalen normatieve verwachtingen over gedrag en karakter en laten weinig ruimte over voor de betrokken individuen om zich te uiten. De uitspraken van islamitische geleerden en politici (inclusief vrouwen) gaan vaak door een proces van in diskrediet brengen waarbij ze worden afgeschilderd als individuele of collectieve claims die alleen gebaseerd zijn op veronderstelde religieuze belangen, en niet zo ingewikkeld en legitiem zijn. Daarnaast maken sommige partijen of bewegingen en de vertegenwoordigers van deze groepen op het politieke toneel regelmatig gebruik van discriminerende opmerkingen jegens moslims tijdens hun verkiezingscampagnes of reguliere politieke activiteiten; Moslimpolitici en andere publieke figuren worden onderschept - zo niet openlijk geadresseerd - door deze opmerkingen⁴. Deze discriminatie bestaat uit een vorm van micro-agressie⁵ tegen politieke en intellectuele moslimvertegenwoordigers in openbare debatten. Er ontstaat een

¹ Zie https://www.belgium.be/fr/justice/victime/plaintes_et_declarations/discrimination en <http://unia.be/fr/criteres-de-discrimination/discrimination-quelques-precision> voor de definitie van de drie discriminatievormen door de staatsinstellingen, toegankelijk op 20 maart 2017.

² Goffman, E. 1963. *Stigma*. London: Penguin. Binnen de verschillende vormen van sociaal stigma, definieert Goffman dit als zijnde “tribal stigma” indien het gelinkt is aan ras, natie of religie (1975: 13).

³ Goffman, E. 1963: 2.

⁴ Manço U. 2004. *Reconnaissance et discrimination: présence de l'islam en Europe occidentale et en Amérique du Nord*. Paris: Editions L'Harmattan; Zemni, S. 2011. The shaping of Islam and Islamophobia in Belgium. *Race & Class*. [Online]. 53(1), pp. 28-44. [Accessed 17 April 2017]. Beschikbaar via: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0306396811406781>.

⁵ Solorzano D.G. 1998. Critical race theory, race and gender microaggressions, and the experience of Chicana and Chicano scholars. *International journal of qualitative studies in education*. 11(1): pp. 121-136.

"proces van etnificatie van de moslimidentiteit"⁶, wat betekent dat anders zijn wordt gedefinieerd "volgens een toegewezen moslimidentiteit"⁷.

In reactie op de sociale druk die door de niet-moslimomgeving op moslims in België wordt uitgeoefend, tonen verschillende acties de rol van moslims als actieve actoren in de sociaaleconomische sfeer van de Belgische samenleving en versterken zij hun bijdrage aan deze sfeer zonder hun religieuze aanhang erbij te verwaarlozen - en in tegendeel, door het te waarderen. De focus op de professionele expertise van moslims reageert op het feit dat dergelijke sociale druk in de eerste plaats een invloed heeft op hun werkervaringen, zelfs als dit niet de enige zijn die worden beïnvloed. De tool van de 'Succesverhalen' laat toe om de expertise van moslims zichtbaar te maken. Het bestaat uit het organiseren van openbare evenementen waar moslims die succesvol zijn in de Belgische samenleving - vooral op professioneel niveau, maar ook op sociaal gebied (wat betreft activiteiten die een positieve invloed hebben op sociaal welzijn) - de mogelijkheid hebben om hun verhaal te vertellen. De mediatisering van deze activiteiten maakt het mogelijk licht te werpen op diversiteit en een maatschappijmodel te promoten waarin (religieus) verschil wordt gewaardeerd als een meerwaarde. De boodschap dat identiteit meervoudig is en religie slechts één van de factoren vormt die het vormgeeft, komt voort uit de diskwalificatie van islamitische actoren en het houden van een stereotyperend discours tegen moslims dat hun islamitische aanhang (geclaimd of toegewezen) als onvermijdelijk een impact heeft op hun positie in intellectuele en politieke debatten. Door de focus te verleggen op andere facetten van de identiteit van moslims - en daarmee gemeengoed te worden van de religieuze - kan prioriteit worden gegeven aan het feit dat moslimvertegenwoordigers democratische actoren zijn en als zodanig hebben ze recht op toegang tot media. De vervulling van dit recht is een middel om 'de moslims te normaliseren', om ze deel te laten uitmaken van de norm, zelfs als ze zich op een kritische manier positioneren tegenover bepaalde feiten van de lokale samenleving. Dit tegenverhaal wordt enerzijds operationeel door middelen om discriminatie tegen te gaan. Het bewaken en aanklagen van het discriminerende of stereotiepe discours over moslims verspreid in de politiek en de media is een van deze instrumenten. Aan de andere kant functioneert dit tegenverhaal door de promotie van moslimindividuen op het politieke toneel en in verantwoordelijkheidsposities. Het systematisch betrekken van moslims in debatten over maatschappelijke kwesties zou ertoe bijdragen de aanwezigheid van moslims in de betrokken gebieden te "normaliseren" en niet als een "uitzondering" te beschouwen. Door hun aanwezigheid terugkerend en zichtbaar te maken, zou er uiteindelijk geen focus meer worden gelegd op hun religieuze aanhang, maar eerder op hun acties en discours die er niet noodzakelijkerwijs mee te maken hebben. De politieke participatie van moslims is een middel om hun expertise over verschillende onderwerpen ter beschikking te stellen van de algemene gemeenschap, en het biedt de kans om diversiteit te laten respecteren.

Belangrijke nationale boodschap 2:

Islamitisch feminisme en de verschillende verhalen van moslimvrouwen hebben erkenning nodig om de op gender gebaseerde verhalen van haat tegen religieuze kleding te keren.

---

⁶ Fassin, É. and Fassin, D. eds. 2006. *De la question sociale à la question raciale. Représenter la société française*. Paris: La Découverte.

⁷ Zibouh, F. 2013. Muslim political participation in Belgium: an exceptional political representation in Europe. In: Nielsen, J. *Muslim Political participation in Europe*. Edinburgh: Edinburgh University Press, pp. 17-33, p. 19.

Het debat over de hoofddoek verspreidde zich in België althans vanaf 1989⁸. Behalve dat dit heeft geresulteerd in de goedkeuring van de anti-boerka-wet, heeft dit debat, dat vandaag nog steeds op verschillende niveaus van het publieke en politieke discours aanwezig is, concreet invloed op de dagelijkse ervaringen van moslimvrouwen. Amnesty International⁹ en het recente ENAR-rapport¹⁰ benadrukken de grote diversiteit aan discriminatie van moslimvrouwen die een hoofddoek dragen in België. Over het algemeen zien we "een gevoel van onbehagen over de hoofddoek" dat "[...] wordt waargenomen [...] als een teken van terugkeer naar traditie of een afwijzing van westerse normen en waarden"¹¹. De processen van racialisering centraal in islamofobie worden gekenmerkt door een diep genderdimensie¹² en anti-hoofddoekgevoelens lijken een relevante en diffuse vorm van de anti-immigrantenvooroordelen¹³. Meer bepaald: "de kwestie van de onderdrukking van vrouwen, neutraliteit of de behoefte aan een 'verlichte' of 'moderne' islam 'kan fungeren als verdediging van de oppositie tegen het dragen van de sluier"¹⁴.

---

⁸ Fadil, N., El Asri, F. and Bracke, S. 2014. Chapter 5 Belgium. In: Cesari, J. ed. *The Oxford Handbook of European Islam*. Oxford: Oxford University Press, pp. 222-262, p. 226.

⁹ Amnesty International (Amnesty). 2012. *Choix et préjugés. La discrimination à l'égard des musulmans en Europe*. London: Amnesty International.

¹⁰ Mescoli, E. 2016. *Forgotten Women: The impact of Islamophobia on Muslim women in Belgium*. Brussels: ENAR.

¹¹ Fadil et al. 2014, p. 226.

¹² Fadil et al., 2014: 226; Bracke, S. 2007. Feminisme en islam : intersecties. In: Arteel, I., Müller, H.M., De Metsenaere, M. and Bossaert, S. eds. *Vrouw(on)vriendelijk? Islam feministisch bekeken*. Brussels: VUB-Press, pp. 13-38.

¹³ Saroglou, V., Lamkaddem, B., Van Pachterbeke, M. and Buxant, C. 2009. Host society's dislike of the Islamic veil: The role of subtle prejudice, values, and religion. *International Journal of Intercultural Relations*. **33**(5), pp. 419-428.

¹⁴ Fadil et al. 2014, p. 242.

Tegen deze uitingen promoten moslimvrouwen islamitisch feminisme en de diversiteit van hun verhalen. Islamitisch feminisme - ook gebaseerd op het herlezen van heilige teksten - is een middel om gedeelde waarden van vrouwen te claimen en de specifieke eigenschappen die zij aannemen met betrekking tot het behoren tot de islamitische religie. Het recht om actieve actoren in de samenleving te zijn en om professionele ambities te hebben, doorkruist de verklaring van vrouwelijkheid als een veelzijdige levenservaring die religiositeit kan omvatten. Het waarborgen van vrijheid van godsdienst is noodzakelijk om moslimvrouwen de gelegenheid te geven om dit recht af te dwingen. Toegepast op de Belgische context, betekent binnen de discussie dat laïciteit inclusief moet zijn, dus niet de beoefening van religie beperken in naam van een verkeerd gebruik van het begrip neutraliteit. Mogelijke instrumenten om zo'n tegenargument te ontwikkelen en effectief te maken, zijn acties van promotie- en "coaching" -initiatieven van moslimvrouwenprofessionals om hun aanwezigheid in het politieke leven te bevorderen en succesvolle professionele strategieën te ontwikkelen. De opbouw van coalities met andere feministische verenigingen is essentieel in dit proces. Even cruciaal zijn: de reactie op de discriminatie van moslimvrouwen door detectie en verzameling van gegevens over discriminatie door specifieke vormen van rapportage; juridische strijd tegen discriminatie en het creëren van een "juridisch arsenaal" van succesvolle jurisprudentie en strategische gerechtelijke geschillen; algemene bemiddelingen en aanbevelingen om discriminatie te voorkomen.

Belangrijke nationale boodschap 3:

Islam is verenigbaar met Europese waarden en maakt deel uit van de lokale geschiedenis en cultuur, daarbij zijn moslims lid van de Belgische bevolking en middelen voor de maatschappij.

De beschrijving van een mogelijke "islamisering" van westerse samenlevingen - meer bepaald Europa, België en Brussel - is gebaseerd op een waarschuwing over de veronderstelde exponentiële demografische toename van moslims en over de gevreesde veranderingen van politieke, economische en sociale regels, die zouden worden aangepast aan de behoeften en claims van moslims. Het aan de kaak stellen van de onverenigbaarheid van islamitische tradities met de Belgische nationale - en oorspronkelijke - en de dreiging dat ze zouden worden uitgeroeid, versterken dit verhaal. Het stijgende niet-islamitische secularisme in deze verhandelingen is cruciaal om de verwachte resultaten¹⁵ te bereiken, dat wil zeggen dat moslims worden onderscheiden als een bijzonderlijk segment van de lokale bevolking en niet als een integraal onderdeel daarvan, en als een segment om bang voor te zijn. Werk aan ontmanteling zou een andere houding moeten aannemen om het hier beschreven verhaal onder ogen te zien, wat zou klinken als - in het bijzonder met betrekking tot Brussel: "Brussel wordt een moslimstad, en wat dan?". Zonder de moeilijkheden te willen verwaarlozen die worden veroorzaakt door de dynamische herdefiniëring van culturele prioriteiten en samenspel van krachten in de richting van sociale samenhang, zou de nadruk moeten liggen op de legitimiteit van deze verandering.

---

¹⁵ Zemni, S. 2011. The shaping of Islam and Islamophobia in Belgium. *Race & Class*. [Online]. 53(1), pp. 28-44. [Accessed 17 April 2017]. Beschikbaar via: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0306396811406781>.

De tegenverhalen die zich verzetten tegen de beschrijving van de islam als bedreiging van de Belgische tradities hebben een dubbele focus. Aan de ene kant belichten zij de historisch gewortelde verenigbaarheid van de islam met de Europese democratie en burgerschap. Aan de andere kant wordt de nabijheid tussen de islam en het katholicisme, die als overheersend wordt gezien in Europese landen, eveneens onderstreept, waardoor het tegen-discours in de religieuze sfeer wordt verplaatst. Deze dubbele focus ontwikkelt zich voornamelijk door informatieve initiatieven gericht op het overdragen van kennis over de islam en door interculturele evenementen bedoeld om de dialoog tussen culturele partijen te bevorderen die zogenaamd anders zijn maar op sommige punten convergeren¹⁶. Dit is een behoefte die voortkomt uit de multiculturele samenstelling van de Belgische (en Europese) samenleving, vertegenwoordigd door het beeld van een mozaïek. In dit verband hebben journalisten de rol om de diversiteit van de verhalen binnen de islam te leren kennen en om de stem van de moslims te laten horen tegen stereotyperende beelden die hen aanbelangen.

Dit proces draagt bij tot het verspreiden van een boodschap over moslims als meerwaarde voor de sociaaleconomische en culturele ontwikkeling van de lokale omgeving, en dit werkt met name als reactie op de discussie over de islamisering van Brussel. Initiatieven die de diversiteit van Brussel als rijkdom onderstrepen, impliceren de weergave van ervaringen die de effectieve bijdrage van moslims aan de lokale samenleving op prijs stellen - waarbij ook financiële bijdragen van moslims worden ingezet ten bate van de algemene lokale collectiviteit. Het opzetten en vernieuwen van netwerken met niet-moslimactoren die actief zijn op het culturele, politieke en economische niveau van stedelijke contexten zoals Brussel, maakt het mogelijk om deel te nemen aan een proces van vergroting van de stedelijke diversiteit en om de rol van moslims daarin te benadrukken.

Belangrijke nationale boodschap 4:

Moslims zijn niet gevaarlijk voor de Belgische maatschappij; integendeel, ze zijn partners om tot oplossingen te komen tegen radicalisering en terrorisme

Het verhaal over de vermoedelijke radicalisering van moslims in België veronderstelt vaak een latente associatie tussen islam en terrorisme verspreid in de publieke opinie, en het geloof dat moslims gemakkelijk lokale wetten overtreden via religieuze discussies¹⁷, Gemanipuleerde onderzoeksresultaten ondersteunen dergelijke berichten die door media worden overgebracht. Sommige Belgische steden staan met name in de schijnwerpers en worden beschreven als

---

¹⁶ Tijdens evenementen of training over diversiteit en interculturele dialoog kan islamofobie naar voren komen binnen de specifieke onderwerpen of aangehaalde voorbeelden. Dit soort training is er ook op gericht om deelnemers hun blik op moslims te laten deconstrueren.

¹⁷ Dit discours zou vorm krijgen door middel van fundamentalistische trends die zich in België zouden ontwikkelen en relatief succesvol zouden zijn vanwege organisatorische capaciteiten (Maréchal, 2008a: 66). Ze zouden geleidelijk vorm hebben aangenomen, te beginnen met de vroomheidsheropleving van de islam uit de jaren zeventig, die geleidelijk een sociaal-politieke reikwijdte zou hebben gekregen door de activiteiten van lokale netwerken van Moslim Broederschap (Maréchal, 2008a: 67-68). Het salafisme en het neo-salafisme zouden dit proces recenter zijn begonnen, gedurende de jaren 1990 (Maréchal en Al-Asri, 2012: 201) en aan het begin van 2000, toen sommige jonge moslims terug kwamen naar België na hun studie aan de Medina Universiteit (of in Jordanië, Maréchal, 2008a: 73). Het CIC (Centre Islamique et Culturel de Bruxelles - Mosquée du Cinquantième) zou een cruciale rol spelen bij het bevorderen van radicaal discours onder invloed van Saoedi-Arabië (zie <http://www.levif.be/actualite/belgique/menaces-sur-l-islam-institutionnel-de-belgique/article-normal-450069.html>, 23 maart 2017).

'radicaliseringshubs' (*foyers de radicalisation*), waardoor een denkbeeldige omgeving wordt gevormd, waar moslims geleidelijk hun geloof en praktijk zouden verstevigen en koppelen aan gewelddadig politiek discours en actie. Overvallen en arrestaties die regelmatig door de Belgische politie worden uitgevoerd in deze gebieden "dragen bij tot het klimaat van angst voor Belgische moslims"¹⁸. Het denkbeeldige en de angsten over gewelddadige militante moslimgroepen in België is niet een kwestie die uitsluitend verband houdt met recente gebeurtenissen, het is in feite verankerd in het verleden en draagt bij aan het voeden van een lokale morele paniek¹⁹ door het creëren van een 'moslimvraagstuk / probleem'²⁰. In dit verband dragen het antiterrorismebeleid en het anti- radicaliseringsbeleid bij aan het vormgeven van een omgeving van haat jegens moslims en dit bepaalt de concrete effecten op hun dagelijks leven. Via een recent rapport²¹ analyseerde UNIA de impact van terroristische aanslagen en van het beleid dat werd aangenomen om terrorisme te bestrijden op het aantal en de soort klachten over moslims verzameld door dit organisme en in verband gebracht met een algemeen klimaat van angst of met precieze maatregelen. Evenzo is de praktijk van 'etnisch profileren' voorwerp geweest van recent onderzoek door de Liga voor de Rechten van de Mens in België (LDH), erop wijzend dat identiteitscontroles binnen etnische minderheden veel talrijker zijn dan de algehele bevolking en dat ze vaker lichaamsscan omvatten²².

Een tegenvertoog over moslims als niet gevaarlijk voor de lokale samenleving - zelfs als ze diepe gelovigen zijn - lijkt het discours over de radicalisering van moslims tegen te gaan. Het werpt een licht op de manieren van moslims om hun geloof te leven, dat zich contextueel in België bevindt en een islam van België vormt. De participatie van moslims in de de-radicalisering (of de preventie van de radicalisering) van moslimjongeren bestaat ook in het bijdragen aan sociale inclusie in meer algemene termen tegen de stigmatisering van moslimjongeren en uitsluiting van de lokale samenleving, die wordt gezien als een hefboom van gewelddadige actie. Tegen een discours over de islam en moslims als problemen voor westerse samenlevingen positioneren moslims zich ook als partners voor oplossingen, als "positieve kansen" om terrorisme te bestrijden. Daarom is het cruciaal om de configuratie van teams die hieraan werken te diversifiëren door moslims of in het algemeen diversiteitgevoelige leden op te nemen. Dit werk moet vergezeld gaan met een monitoringproces gericht op mediapropaganda en door lobbyactiviteiten om ervoor te zorgen dat antiterrorismebestrijdings- en anti- radicaliseringsmaatregelen niet stigmatiseren.

---

¹⁸ Easat-Daas, A. 2015. Belgium. In: Bayrakli, E. and Hafez, F. eds. *European Islamophobia Report*. Istanbul: SETA, pp. 49-69, p. 55.

¹⁹ Fadil et al., 2014: 226.

²⁰ Norton, A. 2013. *On the Muslim question*. Princeton: Princeton University Press; Fernando, M. L. 2014. *The republic unsettled: Muslim French and the contradictions of secularism*. Durham: Duke University Press; Hajjat, A. and Mohammed, M. 2013. *Islamophobie. Comment les élites françaises construisent le «problème musulman»*. Paris: La Découverte.

²¹ Zie http://unia.be/files/TERAD_Fr.pdf, gepubliceerd in juni 2017.

²² Human Rights League in Belgium (LDH). 2016. *Contrôler et punir? Etude exploratoire sur le profilage ethnique dans les contrôles de police : paroles de cibles*. Brussels: LDH, p. 23.

Belangrijke nationale boodschap 5:
Moslims zijn volwaardige Belgische burgers en autonome onderdanen
die het respect van hun fundamentele rechten opeisen.

Berichten verspreid op internet en in andere media die elementen bevatten die aanzetten tot discriminatie, haat of geweld, zijn overheersend²³. Bovendien worden verhalen van haat verspreid met behulp van spot in verschillende vormen. Vaak laat de wet niet toe om de auteurs te vervolgen omwille van de vrijheid van gedachte en van de implementatie ervan binnen het medialandschap (met name de pers). Bekende zaken zoals de publicatie van cartoons die de profeet Mohammed in de Deense krant Jyllands-Posten in 2005 en in het Franse tijdschrift Charlie Hebdo (verschillende nummers van 2006 tot 2015) vertegenwoordigen, markeren cruciale punten in dit proces en geven legitimiteit aan verdere soortgelijke acties komt ook voor in België. Spottende verhalen die op moslims waren gericht verspreidden zich vooral in Vlaanderen, waar bijvoorbeeld enkele cartoons die in 2015 werden gepubliceerd bij de start van het schooljaar racistische afbeeldingen van moslimkinderen toonden. Deze beelden dragen bij aan het voeden van een breder proces van criminalisering van moslims: "Moslimjongeren zijn opgesloten in een cyclus van discriminatie en criminalisering die niet alleen een groot onrecht op zichzelf is, maar [...] de toch al wijdverspreide perceptie van onzekerheid onder de bevolking nog vergroot"²⁴.

Haatdragende taal en misdaad tegen moslims verspreid via internet zetten ook aanvallen op moskeeën in gang. Conflicten rondom moskeeën doen zich ook voor als individuele en collectieve protesten tegen de bouw van nieuwe moskeeën of tegen het gebruik van deze eredienstplaatsen²⁵. Deze gebeurtenissen tonen aan dat, ondanks de formele integratie tussen de officieel erkende erediensten in België en ondanks "vormen van 'burgerschap' van moslims", is de islam zelf nog niet aanvaard als zijnde "ingeburgerd"²⁶. Nog steeds onvolmaakte vormen van burgerschap die aan moslims worden toegekend - met name als ze een migratieachtergrond hebben - lijken de bevestiging te rechtvaardigen van haat tegen hen en hun erediensten.

Als reactie op de ontmenselijking van moslims door middel van spotverhalen, wordt een discours over moslims als autonome personen ontwikkeld. Dit vertoog vormt als een reeks van praktijken om moslims mondiger te maken en hen de gelegenheid te geven een stem te hebben in de betrokken debatten. Bijvoorbeeld, tijdens processen van bemiddeling van controversiële kwesties en ervaringen is het van fundamenteel belang om alle betrokken partijen "rond de tafel" te verzamelen om te proberen de intenties en emoties van elke persoon uit te leggen en om zich er bewust van te worden. Een andere manier om moslims te woord te staan op een van de sociale gebieden waar deze ontmenselijking het vaakst voorkomt (media) bestaat uit het ontwikkelen van op geloof gebaseerde

---

²³ Centre Interfédéral pour l'égalité des chances (UNIA). 2015. *Le travail du centre exprimé en chiffres pour l'année 2014*. Brussels: UNIA, p. 31.

²⁴ Fekete, L. 2004. Anti-Muslim racism and the European security state. *Race & Class*. **46**(1), pp. 3-29, p. 12. Also zie Zemni, S. 2011.

²⁵ Zie Dassetto, F. and Ralet, O. 2010. Mosques and minarets: tension, assertion and negotiation. Some Belgian cases. In: Allievi, S. ed. *Mosques in Europe. Why a solution has become a problem*. London: Alliance Publishing Trust, pp. 53-88. UNIA heeft eveneens een recent rapport gepubliceerd o.l.v. Corinne Torrekens over de oprichting van de moskee van Fléron-Retinne (zie [https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/FR - Intro-rapport-ccl Compil%C3%A9 DEF \(2\).pdf](https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/FR - Intro-rapport-ccl Compil%C3%A9 DEF (2).pdf), beschikbaar sinds 26 February 2018.

²⁶ Allievi, S. 2009. *Conflicts over Mosques in Europe: Policy Issues and Trends*. London: Alliance Publishing Trust, p. 89.

journalistiek of andere vormen van gemeenschapsmedia, waaronder ook enkele particuliere initiatieven via sociale media om ervaringen, initiatieven en ideeën uit te wisselen om bijvoorbeeld moslimvrouwen te machtigen. Het tegengaan van de ontmenselijking van moslims betekent ook cyberhaat aanklaarten, systematisch melding maken van elke boodschap van tegengekomen haat op internet.

De discriminerende beschouwing van het burgerschap van moslims als onvolledig wordt aangepakt door de burgerrechten te herinneren die achter de beweringen van moslims schuilgaan, waardoor prioriteit wordt gegeven aan recht op cultuur in plaats van op het omgekeerde. Een dergelijk perspectief maakt het mogelijk om, vanuit een religieus gebaseerde eis als voorwendsel voor verdere reflectie, deze eisen te bevrijden van hun religieuze karakter en zich erop te concentreren als algemene (en belangrijkste) beweringen. Het instrument van de "grootste gemene deler"²⁷, geïnspireerd door de aanbevelingen van de Raad van Europa²⁸ en toegepast door onder andere Unia²⁹, gaat in deze precieze richting. Over het algemeen zijn het waarderen van verschil en het ontwikkelen van een diversiteitsstrategie fundamenteel.

Naast deze weg kan, door het 'recht-over-cultuur' prioriteit te geven, ook de toepassing van bestaande rechten tegen discriminatie vertserken en het vaststellen van standaard juridische procedures gebaseerd op de erkenning van individuele rechten en op het voorbeeld van concrete gevallen. Dit veronderstelt ook om de lokale politie in staat te stellen islamofobe handelingen te registreren. De steun die door verschillende verenigingen is overeengekomen voor dezelfde jurisprudentie, draagt bij tot verdere succesmogelijkheden wanneer verschillende gevechten samenvallen met een 'slachtofferwedstrijd'.

---

²⁷ Bouzar D. and Bouzar L. 2009. *Allah a-t-il sa place dans l'entreprise ?* Paris: Albin Michel; Bouzar D. and Bouzar L. 2010. *La République ou la burqa, les services publics face à l'islam manipulé.* Paris: Albin Michel.

²⁸ *Institutional accommodation and the citizen: legal and political interaction in a pluralist society*, Trends in social cohesion, No. 21, Council of Europe Publishing, 2009, available online from http://www.coe.int/t/dg3/socialpolicies/socialcohesiondev/source/Trends/Trends-21_en.pdf, beschikbaar 5 oktober 2017.

²⁹ Het Brussels Centre voor Interculturele Actie (CBAI) had een actieve rol in de formulering en toepassing van deze methodiek in België (zie Bouzar, D. and Denies, N. 2014. *Diversité convictionnelle: comment l'appréhender? Comment la gérer?* Louvain La Neuve: Academia L'Harmattan).

Over het onderzoek

Het Counter Islamophobia Kit Project omvatte twee belangrijke onderzoeksfases: de eerste was gericht op de verhalen van moslimhaat verspreid in het betreffende land en de tweede op de tegenverhalen die hiertegen werden ontwikkeld. Elke fase culmineerde in de uitgifte van landenrapporten.

Het eerste rapport voor België - beschikbaar op <https://cik.leeds.ac.uk/publications/workstream-1-dominant-islamophobic-narratives-belgium/>³⁰ - is bedoeld om de discursieve inhoud van islamofobie en de vormen die het in het land aanneemt, te beschrijven. Dit onderzoek houdt rekening met de hoeveelheid literatuur die lokaal wordt verspreid door instellingen, wetenschappers en verenigingen. Het bevat ook enige algemene informatie over moslims in België op sociaal-demografisch niveau, en wijst op de belangrijkste vormen van participatie. Vanuit de veronderstelling dat islamofobie zich ontwikkelt en presteert in omgevingen die niet neutraal zijn en die de manier waarop anti-moslimaanvallen in de hand werken, kan beïnvloeden, beschrijft het rapport de vorming van anti-islamitische haat in België door een diachroon perspectief, rekening houdend met recentelijk verleden en hedendaagse tijden. Daarna introduceert het rapport een gedetailleerde beschrijving van de meest dominante verhalen van moslimhaat in België die uiteindelijk worden samengevat in een categorische lijst die hen rangschikt in volgorde van dominantie, betekenis, impact en / of dekking. De belangrijkste bronnen van gegevens waarop dit rapport is gebaseerd, zijn: statistiek van overheidsinstellingen, archieven en databanken (voornamelijk van het Interfederaal Centrum voor Gelijke Kans - UNIA), lokale verenigingen en internationale NGO-rapporten (door Collectief tegen Islamofobie in België - CCIB, Muslim Rights Belgium - onder meer MRB, Amnesty International) en rekeningen van Europese organen (de Europese Commissie tegen racisme en onverdraagzaamheid - ECRI en het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten - FRA). Een eerder recent onderzoeksrapport van deze auteur diende ook om wat gegevens te verschaffen³¹.

Het tweede rapport over België - beschikbaar op <https://cik.leeds.ac.uk/publications/workstream-2-dominant-counter-narratives-to-islamophobia/dominant-counter-narratives-to-islamophobia-belgium-ws2/> - introduceert de analyse van het veldwerkmateriaal dat is verzameld door etnografisch onderzoek dat in België is uitgevoerd naar de tegenvertellingen tegen moslimhaat. Het doel is om een beschrijving te geven van de beste praktijken die zijn geïmplementeerd om islamofobie in het land te bestrijden, dankzij de mobilisatie van hulpmiddelen en berichten die gericht zijn op het omkeren van het racistische discours en de praktijken die van invloed zijn op moslims. Dit rapport is het resultaat van veldwerkactiviteiten uitgevoerd tussen april en november 2017 onder sociale actoren die zich bezighouden met islamofobie in België. Semigestructureerde interviews en observaties door deelnemers van relevante netwerkactiviteiten of seminars gericht op de rol van de betrokken persoon en / of die van de organisatie waarbij hij of zij rechtstreeks was aangesloten bij het bestrijden van islamofobie, wanneer dit een van de uitgeoefende activiteiten was, of indirect, dat wil zeggen in het geval van verenigingen die aan verwante onderwerpen werken. Het bestuderen en rangschikken van de geïdentificeerde tegenverhalen is gebaseerd op de overweging van het verband tussen elk van hen en het verhaal van haat waarop het reageert, zoals beschreven in de vorige fase van dit onderzoek.

---

³⁰ Auteur van dit rapport en het tweede rapport in België: Elsa Mescoli, postdoctoral onderzoeker en docentassistent aan CEDEM – Centre for Ethnic and Migration studies, Faculty of Social Sciences, University of Liege (Belgium), E.Mescoli@uliege.be.

³¹ Zie Mescoli, E. 2016. Dit rapport vloeide voort uit veldwerk op korte termijn (oktober-december 2015) uitgevoerd in verschillende Belgische steden waaronder Brussel en Luik.

